

din perioadele istorice anterioare, ea dezvoltându-se pe fondul local al culturilor prototrăcice.

În continuare, prin materialele expuse s-a urmărit să se scoată în evidență civilizația unitară, originală și avansată creată de strămoșii noștri, geto-dacii, în perioada de unificare politică a statului dac de sub conducerea lui Burebista și a lui Decebal. Au fost expuse vestigii arheologice din așezările geto-dacice de la Izvoru Dulce, Sărata-Monteoru, Poșta Cilnău, Buzău-est și din puternicele davae de la Cîrlomănești și Gruiu Dării. Vasele de diferite forme și mărimi (cățui, fructiere, ulcioare, străchini, am-

fore, cupe „deliene” geto-dacice), podoabele (brățări, fibule, pandantive, verigi), uneltele din lut, os și fier (greutăți pentru războiul de țesut, fusaiole, împungătoare, cuțite, seceri) reliefează cu pregnanță stadiul avansat al civilizației create de geto-daci. În cadrul expoziției, un loc deosebit îl ocupă plastica de tip Cîrlomănești (statuete din lut, antropomorfe și zoomorfe, de un înalt nivel artistic), plastică unică în aria de răspindire a culturii geto-dacice.

În final, au fost expuse materiale arheologice din secolele II—

IV e.n. descoperite în așezări și necropole din bazinul Buzăului, urmărindu-se reliefa, cu precădere, a destinului istoric al geto-dacilor, precum și aporturile lor, etnice și culturale, în evoluția ce a avut drept finalizare etnogeneza poporului român, popor format prin împletirea civilizațiilor dacică și romană.

Afluența publicului la această nouă expoziție atestă atracția pe pe care o exercită asupra vizitatorilor comorile trecutului istoric al poporului român.

— VASILE DRĂMBOCIANU

Expoziția itinerantă „Morile țărănești de apă din Mehedinți”

O nouă expoziție itinerantă, „Morile țărănești de apă din Mehedinți” a fost deschisă la sediul Muzeului regiunii Porților de Fier din Drobeta-Turnu Severin, urmînd a fi itinerată apoi în județ¹. Circumscrișă cadrului generos al Festivalului național „Cîntarea României” și făcînd parte dintr-un amplu ciclu de manifestări menite să prezinte geniul creator al poporului nostru, manifestat permanent în milenara-i existență, expoziția la care ne referim, demonstrează, cu argumente etnografice și paleoetnologice, apelînd, cînd este cazul, la descoperiri arheologice și documente, continuitatea civilizației noastre.

Pe primele trei panouri sînt ilustrate, cu ajutorul imaginilor fotografice, instalații simple din diferite zone ale țării, care au fost utilizate pentru sfărîmarea boabelor de cereale și transformarea lor în păsat sau făină: pivele din lemn, paralelipedice sau

rotunde, cu pereți groși și unul sau două miniere, rîșnițele de mină — de la cea neolitică din piatră sau cea romană descoperită în antica Drobeta, ambele expuse în sălile muzeului severinean, la

cele utilizate pînă la începutul și chiar mijlocul acestui veac, fie cu pietrele de aceeași mărime și cu gardină de lemn, fie cu pietrele îngropate într-un postament făcut dintr-o buturugă, cum este

Una din morile de la Ponoarele — Mehedinți

cea de la Canicea (comuna Izverna)², iar ca formă de trecere spre mori, rîșnița cu transmisie mecanică de la Buicani (comuna Ponoarele), aparținind Muzeului regiunii Porților de Fier, moara de mină de la Preoteasa (județul Sălaj)³ și moara de mină de la Bumbiești (comuna Boișoara, județul Vilcea)⁴.

Prezența în lumea romană a morilor acționate de mină (mola trusatilis, manualis, versarilis), a celor cu tracțiune animală (mola asinaria, jumentaria) sau a celor de apă — (mola aquaria, hidromula, idraletes)⁵ sint redate în expoziție prin desenele ce reproduc scene de pe sarcofagul aparținind unui morar al timpului, sarcofag păstrat la Muzeul Vaticanului⁶, iar existența lor în provincia Dacia⁷ prin fotografii ale unor „catillusuri”, descoperite în săpăturile arheologice de la Histria și Drobeta, ca și prin reconstituirile unor atari mori realizate de etnograful Radu Octavian Maier și arhitect Anișoara Căpităniță⁸ sau încercate de arheologi cu ani în urmă⁹.

Atestarea morilor de-a lungul întregii perioade feudale pe teritoriul țării noastre, cu deosebire în Mehedinți, este realizată, în continuare, prin aducerea în fața vizitatorilor a unor fotocopii după documente emise sub Dan I¹⁰, Mircea cel Bătrîn¹¹, iar pentru perioade mai apropiate, și cu ilustrații după stampe ale timpului, una reprezentînd o moară cu roată verticală de la Orșova¹², alta, tipul de mori plutitoare pe vase¹³, răspîndit și în această parte a Dunării pînă spre mijlocul veacului nostru. De altfel, mulțimea morilor de apă din Mehedinți pentru veacurile trecute este atestată și de harta rusească de la 1835 pe care figurează 75 atari instalații¹⁴.

După o amplă introducere a vizitatorului în cunoașterea tipologiei morilor țărănești de apă, a structurii acestora și, detaliat, a sistemelor lor funcțional-energetice, de transmisie și mecanice¹⁵, concretizate prin prezentarea de planuri și secțiuni în atari instalații, ilustrația făcîndu-se pe baza unor materiale publicate¹⁶ sau cercetări proprii ale muzeografilor severineni, se trece la prezentarea celor mai reprezentative mori și complexe de morărit din Mehedinți: complexul de la Ponoarele cu acea salbă de nouă

mori cu ciutură, prefirate pe piriul Ponorului — „Bălăucenilor”, „Bălăucenilor și ponorenilor”, „Ponorenilor și bălăucenilor”, „Răiculeștilor”, „Nebunilor”, „Martinească”, „Tihoilor”, „Crăcucenilor” și „Tudora” — dintre care în anul 1976 mai funcționau doar ultimele două; complexul de la Colibași (comuna Malovăț) cu morile „Bobăicenilor” (sau „a lui Saidac”), „Anghelască” (sau „a lui Lagu”), „Bălănească”, „Vișenească” (sau „Spinzurata”), „Grădioască”, „Crăciunească” și „a Neamțului”, în anul 1978 singura care mai funcționa fiind moara „Vișenească” iar cea „a Neamțului”, aproape complet distrusă, prezentîndu-se ca una dintre puținele relicve ale morilor cu roată verticală; morile din Clisura Dunării, de pe Valea Bahnei, de la Izverna, Costești, Obirșia Cloșani și altele.

Cu moara dublă de la Dilboțița se prezintă instalațiile cu mai multe ciuturi și perechi de pietre în aceeași construcție; atestate documentar încă din 1450 prin acele mori de la Tirgoviște „două într-o casă”¹⁷, ele avînd să ajungă, în cazul morii de la Găleșoia (județul Gorj), la șase perechi de pietre cu șase ciuturi în aceeași construcție.

Conservarea unor asemenea instalații prin strămutarea lor în muzee constituie tema altor două panouri. Sint prezentate o serie de atari instalații din zona Porțile de Fier strămutate la Muzeul satului și de artă populară din Capitală — „moara cu butoi” din satul Plavișevița¹⁸ — la Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului — „moara cu ciutură și butoniu” de la Svinița¹⁹ sau „moara cu ciutură” de la Topleț, pentru aceasta din urmă publicului oferindu-i-se date complete privind schița de amplasare a ei în cadrul complexului de pe valea Bigărului, planul, fațada și secțiune în moara respectivă²⁰, fotografii luate înainte și după strămutarea ei — precum și recent strămutata moară „Jarcu” din Izverna la punctul muzeistic al Hidrocentralei „Porțile de Fier”.

Azi turbinele de apă, al căror strămoș este considerat „ciutura”, constituie unul din elementele de bază în agregatele hidrocentralelor; iar Hidrocentrala „Porțile de Fier”, cu prezentarea căreia expoziția se încheie, este expresia-simbol a edificării unor asemenea mari construcții specifi-

ce veacului și evului nostru socialist.

Etapă spre o viitoare repertoriere a tuturor instalațiilor de acest gen din Mehedinți, expoziția itinerantă „Morile țărănești de apă din Mehedinți”, se înscrie și în programul muzeografilor-etnografilor severineni ca un mijloc de popularizare a acestui valoros patrimoniu cultural în rîndul locuitorilor din satele în care asemenea instalații mai există, prin educarea în spiritul conservării lor, apărării lor de la o pierdere irecuperabilă, transmiterii lor către generațiile viitoare.

NOTE

¹ La realizarea expoziției, în afara autorului au mai participat muzeografilor Ecaterina Bosoacă, Elisabeta Gherban și Vasile Șișu.

² Tache Papahagi, *Images d'ethnographie roumaine*, vol. 3, București pag. 115.

³ Leontin Ghergariu, *Unelte și instalații țărănești pentru obținerea unor produse alimentare în Sălaj*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei” pe anii 1965—1967”, Cluj, 1969, p. 451.

⁴ „Ghidul Muzeului tehnicii populare” Sibiu, 1974, p. 76.

⁵ „Dictionnaire des antiquités grecques et romaines”, tom. III, Paris, 1904, p. 1960—1961.

⁶ R.O. Maier, *Încercare de reconstituire a morilor antice din România* în „E.F.”, tomul 17, 1972, nr. 1, p. 23, fig. 2, 3, 4.

⁷ D. Tudor, *Oltenia romană*, ediția a doua, București, 1958; M. Macrea *Viața în Dacia romană*, București, 1969; Opiniile cercetătorului sibiian Cornel Bucur, *Considerații istorice și etnologice privind apariția instalațiilor hidraulice pe teritoriul României*, în „Biharea”, IV, Oradea, 1977, pag. 7 și urm., privitoare la apariția acestora mult mai tîrziu pe teritoriul patriei noastre ca și argumentele sale nu au fost prezentate în această variantă a expoziției, aspectele istorice ocupînd în economia ei o pondere restrînsă față de prezentarea patrimoniului multologic existent actualmente în județul Mehedinți.

⁸ R.O. Maier, *op. cit.*, pag. 25, fig. 6 și 7.

⁹ „La grande encyclopédie inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts...” vol. 24, Paris, f.a., pag. 477.

¹⁰ „D.R.H.” B, vol. I, București, 1966, pag. 20—21.

¹¹ Idem, pag. 24, 35, 41.

¹² „Donau Ansichten nach der Natur und in Stein gezeichnet von Jakob Alt. Gedruckt von Adolph Kunike”, Wien, 1820.

¹³ Idem.

¹⁴ A.T. Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică în hărțile secolului XVIII*, Editura „Scrisul românesc”, Craiova, 1975, pag. 165.

¹⁵ C. Bucur, *op. cit.*, pag. 9—10.

¹⁶ M. Budiș, P. Idu, *Mori cu ciutură și pive din bazinul superior al Bahnei-Mehedinți*, în „Cibiniu”, Sibiu, 1967/1968, pag. 223, 225; V. Cărăbiș, *Morile și pivele de pe Valea Jaleșului*, în „Cibiniu”, Sibiu, 1967/1968, pag. 236—238; „Ghidul Muzeului tehnicii populare” Sibiu, 1974,

¹⁷ „D.R.H.” B, vol. I, pag. 177.

¹⁸ Gh. Dinuță, *O nouă unitate în Muzeul satului: „moara cu butoi” din satul Plavișevița, județul Mehedinți*, în „Revista muzeelor”, 1971, nr. 1, pag. 64—66.

¹⁹ „Ghidul Muzeului tehnicii populare”, Sibiu, 1974, pag. 74—82.

²⁰ „Documente de arhitectură din România”, vol. 15, editat de Institutul de arhitectură „Ion Mincu”, București, 1972, planșa 36 și urm.

CONSTANTIN JUAN-PETROI